LEESTAFEL.

Hindu Tribes and Castes, as represented in Benares, by the Rev. M. A. Sherring, author of „The sacred city of the Hindus”; with Illustrations. Calcutta (Bombay, London), 1872.

Indien we den aard van bovenvermeld lijvig boekdeel met één woord zouden moeten schetsen, zouden we het noemen een uitvoerigen beredeneerden catalogoog van de Indische kasten. Het is niet te veronderstellen dat de opsomming en beschrijving volledig is, want het aantal van kasten is schier ontelbaar. De schrijver, als sedert jaren te Benares woonachtig, verkeerde onder gunstige omstandigheden om een overzicht te geven zoo volledig als men vooralsnog verwachten mocht. Want zooals hij zelf te recht zegt: „Perhaps no city in the world draws to itself such a motley assemblage of tribes and tongues.” Daarenboven is Benares de hoofdzetel der Hindusche geleerdheid, die van alle oorden van Indië geleerden tot zich lokt, zoodat iemand die zich de noodige moeite wil geven, er meer inlichtingen kan inwinnen omtrent den toestand der kasten in geheel Indië, dan ergens elders. Het moet ter eere van den schrijver gezegd worden dat hij van de hem aangeboden gelegenheid ijverig gebruik heeft gemaakt.

Slechts betrekkelijk zelden bestaan er historische overleveringen in den boezem eener kaste. Men kan met behulp der oude letterkunde wel aantoonen welke kasten er vóór meer dan 20 eeuwen bereids bestonden, maar van hun ontstaan weet men niets. De theoriën over 't ontstaan van gemengde kasten in Manu's wetboek zijn even hersenschimmig als de vertelseltjes in dat werk aangaande de Grieken en Chineezzen, als zouden dezen afvallige Kshatriya's zijn. De heer Sherring hecht meer waarde aan de stelsels voorgedragen in de oude Indische wetboeken dan wij er aan zouden durven toekennen, doch we moeten er bij-

voegen dat de juistheid van zijne waarneming der hedendaagsche toestanden daardoor volstrekt niet geleden heeft. Geheel onjuist is de bewering van den schrijver (bl. 247 en 248), dat de Vaiçya's ooit als onzuiver en onârisch zouden beschouwd zijn. Vaiçya's zijn Dvija's, zoo goed als Brahmanen en Kshatriya's en worden in de alleroudste werken reeds, en in alle daaropvolgende, ook als zoodanig voorgesteld.

De inhoud van 't verdienstelijke werk, dat hier voor ons ligt, is zóó rijk, dat het ondoenlijk is in een kort bestek een overzicht er van te geven. We willen dan ook niets anders dan de aandacht vestigen op een boek, zoo rijk aan in Europa nog geheel onbekende en toch wetenswaardige bijzonderheden, als dat van den heer Sherring.

The Vaiseshika-Aphorisms of Kanâda, translated by A. E. Gough, B. A. — Benares, Lazarus & Co. 1873.

Onder de hoofdstelsels der Indische scholastiek bekleedt de theorie der Vaiçeshika's of zoogenaande Atomisten eene voorname doch geenszins cervolle plaats. Terwijl de Sankhyâ door eenige stelregels die van de fijnste logica getuigen en door een zeker dichtertlijk waas althans boeit, en terwijl de Vedânta verhevene gedeelten bevat, bestaat de Vaiçeshika-leer in eene willekeurige indeeling van concrete dingen en abstracte begrippen (die onophoudelijk met elkander in 't stelsel verward worden) in bepaalde categorieën, en uit eene onderverdeeling van die indeeling, en uit eene onderverdeeling van die onderverdeelingen enz. Langen tijd geminacht en als kettersch bestreden, o. a. nog door den grooten Vedântin Çankara Âcârya, is dit dorre stelsel in aanzien gestegen naarmate de Indiërs in wetenschap en kunst achteruit gingen en meer en meer behagen schepten in muggezifterijen. Het groot gezag der leer in den nieuweren tijd is niet te loochenen, en daarom is het een goed werk geweest van den heer Gough dat hij den toegang tot het stelsel gemakkelijker heeft gemaakt.

De schets welke Gough van den algemeenen inhoud der Vaiçeshika-leer geeft, in zijne voorrede, is geheel juist, doch er dient bij opgemerkt te worden, dat veel van 't daarin voor-

komende ook toepasselijk is op andere Indische stelsels, o. a. de zielsverhuizing, de belofte van volkomen zaligheid aan hen die de Vaiçeshika-theorie kennen, enz.

De vertaling van de Aphorismen en van de meer woord- dan zaakrijke commentaren, is hoogst verdienstelijk. Wellicht zouden enkele Indische termen gelukkiger in 't Engelsch vertolkt kunnen wezen; bijv. *abhyudaya* op bl. 2 is zeer bepaaldelijk "geluk" (d. i. hier: hemelsch geluk), en niet "exaltation." Doch, zooals de heer G. zelf doet opmerken, is het uiterst moeilijk, kunst- termen te vinden die aan de Indische geheel beantwoorden; soms is het zelfs onmogelijk.

Op doelmatige wijze heeft G. den oorspronkelijken tekst der Aphorismen, alsook in uittreksels dien der Commentaren, tusschen de Engelsche vertaling doen afdrukken. Daardoor is men niet gedwongen telkens den tekst in de Bibliotheca Indica uitgegeven ter hand te nemen, en behoeft men niet door de ellenlange, vrij onbeduidende en in slecht Sanskrit gestelde commentaren te waden, om bij slot van rekening weinig te ontdekken wat tot toelichting der Aphorismen strekken kan.

H. KERN.

Handleiding bij de beoefening der Soendaneesche Taal, door S. COOLSMa, Zending der Nederl. Zendingsvereeniging. — Batavia, H. M. VAN DORP & Co. 1873.

Verblijdend is het dat eindelijk eens iemand ons eene handleiding levert bij de beoefening der Soendaneesche taal, voor welke tot heden zoo weinig werd gedaan, dat de kennis dier taal ten onrechte nog steeds door velen wordt beschouwd als eene liefhebberij, waarmede slechts enkelen zich kunnen bezig houden. De studie van het Soendaneesch heeft sinds een tiental jaren een treurigen loop gehad, maar zij gaat, naar wij hopen, allengs een betere toekomst te ontmoet. Die er eenig belang in stelt, zal dan ook den Heer Coolsma dankbaar zijn voor het werk, hetwelk wij met eenige regelen aankondigen en den beoefenaren van het Soendaneesch aanbevelen.

Uit het "Voorwoord" van den Schrijver blijkt dat "zijn werk" bestemd is "tot voorloopige voorziening in de behoefte aan

„een handleiding tot het aanleeren der Soendaneesche taal.“ Naar waarheid wordt gezegd dat bij het toenemend verkeer tusschen de Soendaneezen en Europeanen, — men denke hierbij aan de opheffing van het Preanger-stelsel, — door de laatste steeds meer behoefte wordt gevoeld aan kennis van het Soendaneesch. Voornamelijk geldt dat de spreektaal, en daarom gaf de S. dan ook zeker niets voor hen, die Soendaneesche geschriften willen lezen. Zij worden op blz. 2 naar „de Grammatica's van het Javaansch en Maleisch“ verwezen, in geval zij het Javaansche of Arabische schrift, waarvan men zich in de Soendalanden bedient, mochten willen leeren kennen.

Die verwijzing naar elders, en reeds het opschrift van het eerste Hoofdstuk, waarboven te lezen staat: Schrift en uitspraak, levert het bewijs dat de S. zich niet helder heeft voorgesteld, wat iemand, die Soendaneesch wil leeren, in den aanvang zijner studie ter hand moet nemen. Men zal immers met hetgeen voorkomt in de Javaansche grammatica van Roorda, of in de Maleische van Pijnappel, en met de schrale toelichtingen van den S. in § 1 omtrent „een d en een t, die het Soendaneesch minder heeft“ dan het Javaansch, en omtrent „een teeken, gelijkende op de *hamza*“, niet veel verder komen. Dat hoofdstuk over schrift en spraak is het ongelukkigste van het geheele boek, en alleen daarom is het zoo slecht uitgevallen, omdat de S. voor zich zelf blijkbaar nog geen antwoord heeft gevonden op de vraag, wat het Soendaneesch of wil men, het Javaansch-Soendaneesch alfabet toch eigenlijk is. Zoo kon hij er toe komen om in § 2 te schrijven: „Het alfabet bevat 18 medeklinkers, die de naam van *tjatjarakan* (van „tja, ra, ka) dragen. Verder heeft men 7 klinkers die geen „gezamenlijken naam hebben, dus in het geheel 25 letters.“ Die zoo spreekt, weet niet of vergeet dat juist het eigenaardige van het Javaansche alfabet daarin bestaat, dat elk der twintig Javaansche aksara's een syllabe voorstelt, vergeet dat het Javaansch om deze bepaalde reden pasangan's heeft, in één woord, toont dat hij geen juist begrip heeft van het Javaansche alfabet.

Deze aanmerking op het eerste hoofdstuk mocht niet achterwege blijven, maar deert overigens de „Handleiding“ zelve niet. Van bl. 3 af tot bl. 114 hebben wij te doen met een man, die Soendaneesch kent, die de taal met lust en liefde heeft beoefend, en die, hetgeen hij er in heeft gevonden, aan anderen over het geheel vrij duidelijk kan mededeelen. Juist om de

goede eigenschappen van het boek, is het echter noodig de aandacht te vestigen op onjuistheden, en op enkele wanbegrippen, die niet mogen voorkomen in een leerboek van eene taal, zoo moeielijk, zoo rijk, en zoo weinig bekend als het Soendaneesch.

Vooraf echter zal het niet ondienstig zijn op te geven, waarover in de „Handleiding“ wordt gesproken. Het Soendaneesch wordt door den S. gespeld met Latijnsche letter; voor den pepet klank bezigt hij *z*, en voor de lange pepet *eu*. Een enkel woord wordt gewijd aan uitspraak en klemtoon, eene korte beschrijving wordt gegeven van het gebruik der hooge en lage woorden in het Soendaneesch, en dan volgt een soort van grammatica, zonder syntaxis. In Hoofdstuk IV spreekt de S. kortelijks over de stamwoorden, afgeleide woorden en woordsoorten in het algemeen, en wel op zoodanige wijze dat hij, de beschouwingen van Roorda en van der Tuuk (*Tobasche Spraak-kunst*) overnemende, vergat op te merken dat beide taalkundigen elkanders tegenvoeters zijn op het stuk van de soortverdeeling der woorden. Zoo staat dan nu in § 13 te lezen dat „de soort-verdeeling der woorden, die voor onze taal geldt, op het „Soendaneesch niet toepasselijk is, en men geen onderscheid „kan maken tusschen zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden, „noch tusschen zelfstandige naamwoorden en werkwoorden,“ — maar ook wordt verder gezegd, dat „de woordsoorten, die men „in het Soendaneesch moet onderscheiden, zijn: *werkwoorden*, „*zelfstandige naamwoorden* enz.“ Geen onderscheid maken dus, volgens Roorda; wel onderscheid maken volgens van der Tuuk.

Die zucht om de genoemde grammatici in vrede naast elkander te plaatsen, zien we ook weder in het V^{de} Hoofdstuk, dat over het werkwoord handelt, waarvan het eerste gedeelte tot opschrift heeft: A. Stamwoordelijke werkwoorden of Zegwoorden. Dit hoofdstuk is natuurlijk het belangrijkste uit het geheele boek, en daarom is het jammer dat de S. niet eenvoudiger is te werk gegaan. Met weglating van al wat hij uit van der Tuuk overnam, had hij den lezer goede dienst gedaan met eene meer beknopte behandeling van hetgeen nu in zijn boek wordt medegedeeld over de vijftien klassen van afgeleide werkwoorden.

De volgende hoofdstukken hebben tot opschrift: het substantief, de telwoorden, de voornaamwoorden, bijwoorden, voorzetsels, voegwoorden, interjeeties, de nadrukwijzers, samengestelde woorden, de herhaling, de herhaling met veranderde klinkers,

Het boek eindigt met de behandeling van het voorvoegsel *sa*, en de aanhechtsels *an* en *eun*.

Om te beginnen met de merkwaardigste onjuistheden, wijzen wij op hetgeen over uitspraak en klemtoon wordt gezegd. Dat de S. niet heeft opgemerkt hoe enkele woorden een *é* hebben en niet *è*, daarvan willen wij hem geen grief maken, maar de stoute verklaring af te leggen dat *o* zou zijn: scherp als in *tot*, *pot*, zoo iets gaat te ver bij de groote menigte Soendaneesche woorden, waarin *o* geheel anders wordt uitgesproken. De poging om in weinige regels al het wetenswaardige over uitspraak en klemtoon mede te deelen, schijnt de oorzaak te zijn van deze fout, en mede van die andere, veel ergere fout, dat in het geheel niet wordt gesproken over enclitische woorden. De S. weet toch immers wel dat de Soendanees de drie woorden: *iju djelema tëh* zoodanig uitspreekt dat *tèh*, als ware het een aanhechtstel, aan het voorafgaande woord enclitisch wordt verbonden. Dat overigens op bl. 7 sprake is van een aanhechtstel *ana*, volgens bl. 68 eene verlenging van *na*, zulks mag gerekend worden tot die eigenaardigheden, waarover moeielijk te gissen valt hoe zij in het boek zijn beland. Zoo vinden wij o. a. op blz. 9 medegedeeld dat "men de werkwoorden als: "zitten, liggen enz. gewoonlijk onpersoonlijke noemt", en op bl. 90 dat "de *nadrukwijzers* op zich zelf geene beteekenis "hebben"; zoo op bl. 79 "dat de aanhechtsels *na* en *ing* dikwijls de beteekenis van een voorzetsel hebben." Uit deze aanhalingen blijkt dat de S. geen juist begrip heeft van wat men noemt onpersoonlijke werkwoorden en voorzetsels, en niet gelet heeft op den zin van het woord beteekenis. En een aanhechtstel *ana* bestaat niet in het Soendaneesch, maar wel *nana*, de verdubbeling van *na*.

Wat de wanbegrippen betreft, die de "Handleiding" kenmerken, en bewijs leveren dat de S. nog niet in staat is om zich, bij alle kennis, die hij toont te bezitten, en van den Soendaneeschen woordenschat, en van het spraakgebruik, los te maken van vooroordeelen en dwalingen, wij willen daarvan enkele sterk sprekende voorbeelden bijbrengen. In § 14 wordt gezegd dat "het Soendaneesch verscheidene werkwoordsvormen "heeft, te veel om ze ieder een naam te geven", en er volgt dan ook eene verdeling in twee hoofdtoorten, waarvan de tweede *vijftien* klassen telt. Dit hooorende zou men ligt denken dat het Soendaneesch dan wel ver moet afwijken van het

Javaansch en het Maleisch. Zulks is evenwel het geval niet, en van die vijftien klassen kan omstreeks een tiental overbodig heeten. Wil iemand hardnekkig de weinige woorden met ingevoegd *oem* of met voorgevoegd *m* als eene afzonderlijke klasse beschouwen, het zij hem vergund, maar die woordvormen zijn Javanismen, even als de enkele woorden met ingevoegd *in*. De S. weet dat wel; hij zegt het althans, maar geeft niettemin die bastaardvormen op onder de Soendaneesche werkwoordsvormen. Alzoo te werk gaande heeft hij ten onrechte gebruik gemaakt van het woord en het begrip *klasse*, zooals dit in eene grammatica voorkomt. Met de bedoelde 14de en 15de klasse zou ook onmiddellijk de 10de kunnen verdwijnen, welke de woorden bevat met *si* beginnende, en beteekenende eene houding of verrichting van eenige lichaamsdeelen. Het gaat toch niet aan *sibanjoe* en *sibungut*, zich de handen wasschen en zich het gezicht wasschen, te beschrijven als behoorende tot eene klasse van werkwoorden, die „eene werking voorstellen van een sub-
“jeet uitgaande, maar welk subject tevens het object is der
“werking,” en er daarom „reflexieve beteekenis” aan toe te kennen. Banjoe is Javaansch en beteekent: *water*, bungut is Soendaneesch en beteekent: *aangezicht*. De afleidingen, boven genoemd, beschouwende als reflexieve werkwoorden, toont de S. wederom door een willekeurig gebruik van een grammaticalen term, dat hij de aangehaalde verklaring eenigszins gedachteloos moet hebben neêrgeschreven. Immers kan er geen sprake zijn van reflexieve werkwoorden, in welke taal ook, hetzij men grondwoorden of afleidingen zoo noemt, indien niet de werking door het grondwoord wordt aangeduid. En dat ziet toch ieder duidelijk, hoe ook zulke woorden in het Soendaneesch zijn ontstaan, door de grondwoorden wordt geene werking aangeduid. Waarom heeft de S. zich niet liever bepaald bij eene practische behandeling van de werkwoordsvormen? Dan had hij ons gespaard, en al die klassen, en al die benamingen, waardoor wij niet veel verder komen: dan had hij ons gespaard die „toekomstige werkwoorden” van bl. 23, die „algemeene werkwoorden” van bl. 22, welke „nooit een object bij zich krijgen”, om welke armoede men ze wellicht ook even goed „bijzondere” zou kunnen noemen.

In § 60 is sprake van *zegwoordelijke interjecties* in den *imperatief*, en de hier met een vrij kluchtigen naam aangeduide woordklasse komt op bl. 85 op nieuw te voorschijn. Die

idiomatic expressions van Rigg hebben den S. al zonderlinge dingen doen verkondigen. Wij lezen op bl. 86 in § 136 het volgende: "De zegwoordelijke interjecties bekleeden dus in de taal drieërlei functie: 1o. beelden ze door hun klank af de beweging die door het volgend zeg- of werkwoord beschreven wordt, b. v. *lar ngaliwat*, *les leungit*, *pek ngadek*, *kop di-hakan* enz." Om te begrijpen hoe de klanken *lar*, *les*, *pèk* en *kop* beweging afbeelden, daarvoor reikt onze verbeeldingskracht niet ver genoeg: alleen zouden wij den S. willen vragen wat hij doet met zijn voorbeeld: *kop di hakan*, dat eenvoudig beteekent: *hij at het op*. Is *eten* soms een werkwoord om eene beweging te beschrijven? Bij voorbeelden als deze woordklasse, even als elders bij grammaticale verklaringen van dingen, die niet zoo voor de hand liggen, is de S. te ver gegaan op een hem onbekend pad, en heeft hij zich gewaagd aan verklaringen, die op den naam van min of meer gelukkige of vernuftige gissingen zelfs in de verte geen aanspraak kunnen maken.

Ook de eigenaardige volgorde, waarin de onderwerpen worden behandeld, heeft wel eens iets van wanorde, welke de S. had kunnen voorkomen, wanneer hij zich er op had toegelegd om geleidelijk het een of ander punt te behandelen, maar het dan ook af te handelen op zijn eigen plaats. Over het aanhechtsel *un* hooren wij den S. in § 39 bij de werkwoorden, in § 73 en 74 bij de substantieven, maar dan nog ten slotte in een soort van aanhangsel op het einde van het boek. Over de vormen met voorgevoegd *pi* en achtergevoegd *un* wordt gehandeld in § 39 en in § 74. Eene dergelijke trant van grammaticale behandeling eener taal is niet bevorderlijk voor de duidelijkheid, en schaadt aan de bruikbaarheid van een leerboek.

De aankondiging van het boek laat echter niet toe alle voorname punten aan te wijzen, waar het werk zwak is, en het is ook onnoodig. Zoowel de S. zelf, als die lezers voor welke de bespreking van grammaticale waarheden van belang is, zullen toestemmen, dat het aangevoerde genoegzamen grond oplevert voor den S., om later zijn werk verbeterd nogmaals uit te geven, en voor de lezers, om met voorzichtigheid de beweringen van den S. te toetsen. Eén wensch mogen wij ten slotte niet verzwijgen. Bij den rijken schat van woorden, waarover de Soendaneesche taal beschikt, is de "Handleiding" van groote waardij, zoo lang nog geen volledig Woordenboek van het Soendaneesch bestaat. Maar de bruikbaarheid van het boek zal

toenemen, indien de S. later mocht kunnen goedvinden om ook bij de behandeling van werkwoorden en zelfstandige naamwoorden meer voorbeelden en volzinnen op te geven, ter verklaring en verduidelijking van de afleidingsvormen in het Soendaneesch.

Leiden, October 1873.

G. J. GRASHUIS.